

PRESSTOPP

JUNI 1990

Pressmeddelanden och nyheter från expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO), Finansdepartementet, 103 33 STOCKHOLM, besöksadress Malm Morgsg 5, 1 tr, telefon 08 / 763 1436 (Carina Lindroth), 1437 (Gunnar Wetterberg), 1439 (Fredrik Westander)

Aktivt ägande av affärsverk behövs:

STATENS DOLDA FÖRMÖGENHET

Mycket av debatten om den offentliga sektorns ekonomi handlar om inkomster och utgifter. Men staten och kommunerna är också stora kapitalägare. Nationalförmögenheten beräknades 1985 till 3 626 miljarder kr, varav den offentliga sektorn svarade för drygt 30 procent, eller 1 103 miljarder kr. Hur effektivt detta kapital hanteras blir därmed en fråga om tiotals miljarder årligen.

Av statens förmögenhet ligger en stor del hos affärsverken. Men riktigt hur mycket är svårt att säga, därför att värderingsprinciperna är oklara. Och det är bara ett av hindren för en affärsmässig förvaltning av kapitalet.

Ett försök att komma fram till nya principer för styrningen av affärsverken har gjorts för Vattenfall. Det är utgångspunkten för rapporten Statens dolda kapital. Aktivt ägande: exemplet Vattenfall (Ds 1990:36) till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). Mats B-O Larsson och Ted Stahl, som arbetade med frågan på miljö- och energi- respektive finansdepartementet, går igenom de allmänna frågor kring affärsverkens ställning som erfarenheterna från Vattenfall väcker.

Författarna pekar, när det gäller Vattenfall, på behovet av ett effektivt avkastningskrav, baserat på hela verkets kapitaltillgångar, på vikten av att det ekonomiska resultatet ges offentlighet och slutligen på den aktivare uppföljning som en omorganisering av den statliga ägarfunktionen bör möjliggöra.

När det gäller statens kapitalförvaltning har upplåningen fått enhetliga regler och samlats till i stort sett en myndighet, riksgäldskontoret. Men statens tillgångar är spridda på många händer, och förvaltas enligt regler som tillkommit i olika sammanhang och för skilda ändamål.

Larsson och Stahl anser att rollfördelningen mellan ägaren och affärsverkens styrelser är oklar. De menar att det naturliga vore att använda sig av aktiebolagsformens rollfördelning och beslutsfattande, och att man bör påskynda den utveckling mot bolagisering av verksamheter inom affärsverken som nu pågår.

Fördelen är att förvaltningen då blir mer affärsmässig, med klarare mål och med tydligare principer för värdering och avkastningskrav. Riksdagen och regeringen kan ändå

säkra det offentliga inflytandet över arbetet genom att fastställa riktlinjer för verksamheten, där man också kan föreskriva vilka sociala och regionala hänsyn som ska tas, genom att regeringen (genom bolagsstämman) utser styrelseledamöter, genom regeringens årliga redovisningar till riksdagen av bolagens verksamhet och genom att beställa specialanalyser.

En bättre styrning kräver också att man ser över hur ägarfunktionen hanteras inom regeringskansliet, anser författarna. För affärsverk med samhällsuppgifter kan det finnas en konflikt mellan ekonomiska och samhällliga mål för verksamheten. Ansvaret för att bevaka dessa mål borde skiljas åt, t ex genom att de berörda fackdepartementen svarar för samhällsmålen, medan själva ägarfunktionen och bevakningen av det ekonomiska utfallet för samtliga affärsverk samlas hos ett departement utan fackansvar för de områden som verken arbetar inom.

Rapporten överlämnas till finansdepartementet på fredagen. Som vanligt ifråga om rapporter till ESO svarar författarna själva för innehållet.

